

# Optaakareita ja kaatoryyppyjä

- riistajuomien kulttuurihistoriaa Metsästysmuseossa 28.5. - 4.10.2009

*”Optaakari auttaa, ellei pupu muutoin tahdo nousta jaloilleen. Ja kun se on suistettu jaloiltaan, tarvitaan kaatoryyppy. Puhumattakaan peijaisjuhlista”.*

Muistelmassa jänisjahdeista Porin seuduilla 1900-luvun alkupuoliskolla kiteytyvät hyvin suomalaisen metsästyksen alkoholirituaalit. Metsästäjien optaakarit, joilla jänis saatiin ”ylös” eli liikkeelle ja koiran ajettavaksi, olivat tuolloin valkoviiniä, eivät siis mitään miestä väkevämpää.

Valkoviinit ja muut herrojen juomat ovat suomalaisessa metsästyksessä kuitenkin melko uusia tulokkaita, jotka jalo urheilumetsästysaate toi mukanaan Keski-Euroopasta 1800-luvulla. Oli tosin sellaisiakin metsästysherroja, joille eivät viinit eivätkä punssit maistuneet. Esimerkiksi Suomen metsästyskuninkaaksi kutsuttu Johan Jakob Maexmontan (1796 – 1884) ”ei nauttinut mitään väkeviä juomia, ei edes olutta eli sahtiakaan, ei polttanut tupakkia eli käyttänyt nuuskaa”. Metsästysmuseolle on kuitenkin saatu lainaksi Metsästyskuninkaan nimikirjaimilla varustettu taskumatti, joten aivan ehdoton ei hänenkään vakaumuksensa liene ollut.

## Oluen ja metsästyksen liitto

Satojen vuosien ajan olut muodosti metsästyksen kanssa suomalaisessa jahtikulttuurissa pyhän liiton, jonka pystyi murtamaan vasta viinankeittotaidon yleistymisen. Viina oli jahtikäytössä olutta kätevämpää – sitä oli helppo kuljettaa mukana ja se oli olutta voimallisempaakin. Pienestä taskumatista oli pyyntimiehen kätevä ripsauttaa viinauhri Tapionpöytäkuusen päälle jahtiin lähtiessään. Ja karhunpeijaisetkin voitiin viinakaudella järjestää vaikkapa heti kaadon jälkeen, kun ei enää tarvinnut päiväkausia odotella juhlaoluen valmistumista.

Olut ja viina maistui rahvaalle myös suurissa yhteisjahdeissa, joita järjestettiin susien ja muiden petoeläinten hengiltä saamiseksi. Motivaation puutteen ja huonon organisoinnin vuoksi petojahdeista muodostui tavallisesti tuloksettomia ryyppyjuhlia, joissa toisinaan sattui onnettomuuksiakin. Usein jahtien tulokseksi katsottiin riittävän, jos pedot saatiin ajetuksi naapuripitäjän puolelle.

## Karhun kunniaksi

Karhujahhti se vasta viinaa vaatikin, olihan kyseessä arvostettu saalis, suuri lihapankki ja itse Metsä. Karhu oli lisäksi koko Suomen suvun mystinen kantaisä, jonka tappaminen oli periaatteessa aika paha juttu, oikeastaan taburikos. Siksi niin kaatomiehet kuin kaadettukin piti voidella viinalla tai oluella, jotta kaikki olisivat tyytyväisiä, eivätkä pyyntimiehet saisi karhunvihoja päälleen. Karhunkaadossa viina kuului jahdin kaikkiin vaiheisiin, ei vain peijaisjuhliin. Jahtiinlähtijät rohkaisivat itseään viinaryyppyillä, ja heti kun kaadetulta kontiolta oli nyljetty turparengas, ”aljettiin taskumatista ryyppätä peijaisia karhulle.” Varsinaisissa peijaisissa meno oli villiä, sillä kaikkien piti juoda reippaasti karhun kunniaksi.

Kun kaksi voimallista elementtiä, karhun sappi ja viina, yhdistettiin, saatiin yleislääke, joka tehoi lähes kaikkiin tauteihin ja vaivoihin. Lisää voimaa lääkejuoma sai, jos ainekset sekoitettiin karhun siitinluulla.

”Ja sitten me ryypättiin!”

Monen ei-metsästäjän mielessä suomalainen metsästys on edelleen samanlaista kuin Seitsemän veljeksien Taula-Matin kertomuksissa. Todellisuudessa nykypäivän jahtimuistelmät eivät enää pääty toteamukseen ”Ja sitten me ryypättiin”. Metsästysretkistä on tullut pääasiassa päivän tai pari kestäviä pyrähdyksiä kaupungista jahtimaille, ja jo autolla liikkuminen asettaa omat rajoituksensa alkoholin käytölle. Ja jahtipäällikkö pitää huolen siitä, että viinalta haiskahtavan hirvipassimiehen jahtipäivä päättyy ennen kuin on kunnolla alkanutkaan. Aseiden kanssa metsässä liikuttaessa vallitsee metsästäjien keskuudessa alkoholin suhteen ehdoton nollatoleranssi. Nykypäivän hirvestäjän ei tarvitse pohdiskella oliko ammuttu otus hirvi vai ei.

### Riistaviinejä ja jahtikonjakkeja

Jahdin päättyessä kaatolaukaukseen nautitaan kuitenkin edelleen perinteiset kaatoryypyt, ja jahdin jälkeisessä illanvietossa, peijaisjuhlissa sekä tietenkin maistuvien riistaruokien ääressä on erähenkisillä juomilla edelleen sijansa tunnelman nostattajina. Lukematon määrä erilaisia alkoholijuomia viineistä ja oluista monenlaisiin väkeviin pyrkii kasvattamaan markkinaosuuttaan ja keplottelemaan itsensä kuluttajan pöytään luomalla houkuttelevia mielikuvia erähenkisillä tuotenimillä ja etiketeillä. Metsästysmuseon näyttelyssä on esillä laaja valikoima tällaisia riistajuomapulloja.

### Presidenttien riistaryypyt

Optaakareita ja kaatoryypyjä -näyttely tarjoaa katsauksen suomalaiseen alkoholikulttuuriin ja -politiikkaan laajemminkin. Sijansa näyttelyssä saavat niin Turmiolan Tommi kuin nykypäivän viinejä maisteleva kohtuukäyttäjänkin. Näyttelyn esineistö on peräisin Suomen Lasimuseon, Hotelli- ja ravintolamuseon, Turun maakuntamuseon ja Suomen Metsästysmuseon kokoelmista. Näyttelyssä selviää mm. millaisista taskumateista metsästäneet presidenttimme Svinhufvud ja Kekkonen naukkailivat lämmikkeensä ja kaatoryypypnsä. Metsästyksen ja alkoholin suhdetta valottavat myös filmi- ja ääninäytteet 1930-luvulta nykypäiviin.

Suomen Metsästysmuseo  
Tehtaankatu 23 A, 11910 Riihimäki  
[www.metsastysmuseo.fi](http://www.metsastysmuseo.fi)

avoinna touko-elokuussa ti-pe klo 10-18  
syys-huhtikuussa ti-pe klo 9-16, la-su klo 10-17

### **Metsästysmuseon muut kesänäyttelyt:**

#### **Osuttiin sitä ennenkin**

Suomen Ampumaurheiluliiton valokuvanäyttely  
28.5. - 23.8.2009

#### **Fiskars 2009 SM-puukkokilpailun palkitut puukot**

Suomen Puukkoseura ry.  
28.5. - 30.8.2009

## **Oksat ja risut**

Ympäristötaidetta museon puistossa

14.5. - 13.9.2009